

Ziemie Zachodnie i Północne w liczbach. Główny Urząd Statystyczny PRL. *Statystyka regionalna* zeszyt 2, Warszawa 1966. — TADEUSZ DERLATKA, JOZEF LUBOJAŃSKI: *Ziemie Zachodnie i Północne. Fakty, liczby*. Zachodnia Agencja Prasowa. Warszawa 1965, 178 ss.

Publikacja Głównego Urzędu Statystycznego pt. *Ziemie Zachodnie i Północne w liczbach* jest kontynuacją serii *Statystyka regionalna* i stanowi świetne kompendium statystyczne tych obszarów. Celem pracy, jak wyjaśnia w przedmowie wydawca, jest „zobrazowanie — w sposób popularny — osiągnięć Polski Ludowej w rozwoju gospodarczym i kulturalnym Ziem Zachodnich i Północnych w latach 1945—1965 na tle rozwoju całego kraju”.

Opracowanie składa się z trzech części: opisowej (ss. 10—40), tablic statystycznych dotyczących całego obszaru Ziem Zachodnich (ss. 42—111) oraz przeglądu poszczególnych województw (ss. 112—145).

Część I (autorka — J. Jakubczyk) daje czytelnikowi ogólny obraz przemian społeczno-gospodarczych i kulturalnych, jakie dokonały się na Ziemiach Zachodnich po II wojnie światowej. Omówione zostały następujące zagadnienia: ludność i zatrudnienie, inwestycje, przemysł, rolnictwo, gospodarka morską, szkolnictwo, kultura i ochrona zdrowia. Uwagi, jakie mogą się nasunąć czytelnikowi tej części, dotyczą drobnych uchybień, np. nie zawsze konsekwentnie porównuje się stan aktualny ze stanem sprzed 1939 r. czy też z lat 1946—1956 (przykładem może być tabela na ss. 20 i 21). Poza tym nie wiadomo dlaczego, wymieniając najważniejsze zakłady przemysłowe odbudowane czy oddane do eksploatacji w latach powojennych, pominięto tak duże i ważne obiekty jak: hutę miedzi im. Waleckiego w Legnicy, hutę „Szczecin”, hutę im. K. Świerczewskiego w Zawadzkiem, Jeleniogórskie Zakłady Celulozy i Włókien Sztucznych czy Fabrykę Maszyn Rolniczych w Słupsku.

Część II zawiera 102 tablice statystyczne ilustrujące rozwój gospodarczy, społeczny i kulturalny Ziem Zachodnich na tle przemian dokonujących się w całym kraju. Dane liczbowe dotyczą przeważnie lat 1946, 1950, 1960, 1964 i 1965, rzadziej natomiast okresu przedwojennego. Z uznaniem podkreślić należy staranny dobór materiałów statystycznych ilustrujących poszczególne zagadnienia. Jednakże korzystając z tej części pracy zauważyć może pewne braki w danych liczbowych w odniesieniu do niektórych zagadnień. Byłoby znacznie lepiej, gdyby w tabl. 1 podano liczbę ludności we wszystkich powiatach Ziem Zachodnich. Jednak skoro podano ją dla odzyskanych powiatów woj. gdańskiego, białostockiego, poznańskiego i katowickiego, należało podać i dla powiatów odzyskanych woj. olsztyńskiego. Odczuwa się również brak zestawienia dotyczącego tak ważnego problemu jak migracje ludności, zwłaszcza w okresie 1945—1958. Bardzo interesujące byłoby porównanie obecnego stanu zatrudnienia w gospodarce uspołecznionej (tab. 11) i przeciętnego zatrudnienia w przemyśle uspołecznionym według gałęzi przemysłu (tabl. 24) z zatrudnieniem w r. 1946 lub 1950. Ponadto nie podano danych o spójności produkcyjnej i kółkach rolniczych w dziale „Rolnictwo”; w dziale dotyczącym gospodarki komunalnej i mieszkaniowej byłoby użyteczne zamieszczenie zestawienia stopnia zniszczenia ważniejszych miast, a w dziale ostatnim, danych o ruchu wczasowym i turystycznym na Ziemiach Zachodnich.

W części III podano statystyczną charakterystykę rozwoju społeczno-gospodarczego poszczególnych województw Ziem Zachodnich. Dane liczbowe dotyczą okresu od 1955 do 1965 r. i następujących zagadnień: stanu i ruchu naturalnego ludności, zatrudnienia, inwestycji, produkcji przemysłowej i zatrudnienia w przemyśle, budownictwa, produkcji rolniczej i hodowlanej, handlu, gastronomii, oświaty, kultury i ochrony zdrowia. Przyjęto zasadniczo jednolity schemat omówienia każdego z województw z tym, że przy niektórych zagadnieniach kierowano się

specyfiką danego województwa (np. zatrudnienie czy produkcja pewnych artykułów).

Całość uzupełniają przejrzyste i starannie opracowane wykresy, nie zamieszczono jednak najważniejszej ilustracji, mianowicie mapki Ziem Zachodnich.

Opracowanie T. Derlatki i J. Lubojańskiego, przeznaczone dla szerokiego kręgu czytelników, wydane zostało przez Zachodnią Agencję Prasową. Przeznaczenie jej uwarunkowało układ treści, dobór materiałów i sposób ich ujęcia.

Po ogólnym omówieniu zagadnień geograficzno-administracyjnych i najważniejszych wydarzeń z historii Ziem Zachodnich autorzy szczegółowiej przedstawili sytuację ludności polskiej i rolę gospodarczą tych obszarów w organizmie Rzeszy Niemieckiej. Następny rozdział omawia podstawę prawnomiędzynarodową granicy na Odrze i Nysie, a w dalszych naświetlono rzeczowo problem ewakuacji i przesiedleń ludności niemieckiej oraz zasiedlanie tego obszaru przez ludność polską. Autorzy cytują wypowiedzi i opinie zachodnich ekspertów dotyczące ewakuacji ludności niemieckiej całkowicie sprzeczne z tendencyjnymi enuncjacjami głoszonymi w Niemieckiej Republice Federalnej.

Następnie przedstawiono osiągnięcia władzy ludowej w odbudowie i rozwoju przemysłu, rolnictwa, gospodarki morskiej oraz oświaty i kultury. Pewnego rodzaju syntezą tej części jest rozdział pt. *Integracja* mówiący o roli gospodarczej Ziem Zachodnich i ich pełnym scaleniu z resztą kraju. Powiązania kooperacyjne między wielkimi zakładami i gałęziami przemysłu „starych” i „nowych” ziem świadczą o integracji całej gospodarki polskiej. O znaczeniu tych obszarów dla Polski i Niemiec świadczą wymownie choćby takie cyfry: Rzeszy Niemieckiej dostarczały one 6% produkcji przemysłowej i zamieszkałe były przez 13% jej ludności, obecnie dają prawie 30% wartości produkcji przemysłowej, a zamieszkuje je ponad 26% ludności Polski. W minionym dwudziestolecu dokonała się społeczna integracja różnych grup osadników, a 42% ludności urodziło się już na tych ziemiach.

Rozdział przedostatni zawiera krótkie charakterystyki siedmiu województw zachodnich i północnych.

Bardzo trafnym akcentem, kończącym część opisową omawianej publikacji, jest rozdział zatytułowany *W oczach zagranicy*. Autorzy przytaczają w nim opinie dziennikarzy zachodnich oraz stanowiska niektórych rządów zachodnich w sprawie granicy na Odrze i Nysie oraz zagospodarowania Ziem Zachodnich. Prezentują również obiektywne opinie niektórych dziennikarzy zachodnioniemieckich w tej sprawie. Całość zamyka część statystyczna, zawierająca 32 tablice. Omówiona publikacja w dużej mierze zaspokoi zapotrzebowanie społeczne na popularne wydawnictwa dotyczące Ziem Zachodnich, których 20 rocznicę powrotu do Macierzy obchodziliśmy w minionym roku.

Marek Magdziarek

NORBERT KOŁOMEJCZYK: *Ziemie Zachodnie w działalności Polskiej Partii Robotniczej*. Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 1966, 285 ss.

Książka N. Kołomejczyka powstała w ramach prac Zakładu Historii Partii przy KC PZPR. Zamierzeniem autora było przedstawienie całokształtu polityki PPR w sprawie Ziem Zachodnich w okresie II wojny światowej oraz jej działalności na odzyskanych terenach w latach 1945–1948. Dotychczasowa literatura na temat działalności PPR na Ziemiach Zachodnich po 1945 r. jest stosunkowo